

2011. Режим доступа: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK83274/pdf/TOC.pdf>
Accessed December 31, 2012.

9. Vonend O., Antoch G., Rump L. C., Blondin D. Secondary rise in blood pressure after renal denervation // *Lancet*. – 2012. – P. 380.

Пішак В.П.

чл.-кор. НАН України, д. мед. н., професор

Захарчук О.І.

д. мед. н., професор

Кривчанська М.І.

*к. мед. н., асистент Буковинського
державного медичного університету*

м. Чернівці, Україна

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ СЛОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРЯ

Професія лікаря одна з найбільш гуманних професій на Землі. Кожна людина має право сподіватися на гідне, доброзичливе, шанобливе ставлення до себе, до своїх рідних. Важко переоцінити силу слова, у взаєминах лікаря і пацієнта воно відіграє винятково важливу роль, діє – магічно. Словом можна викликати не тільки функціональні зміни в організмі, а й убити людину в буквальному значенні. Слово може мати величезне психотерапевтичне значення, і слово може викликати важку ятрогенію. Термін "ятрогенія" почав широко застосовуватися в медичній практиці після виходу з друку в 1925 р. статті Бумке "Лікар як причина душевних розладів". Термін ятрогенія має грецьке походження: *iatros* (лікар) та *genes* (походження). Цей термін означає психогенне захворювання, або невроз, що виникають під впливом дій лікаря, його поведінки або слів.

Значення слова лікаря в лікуванні хворого добре розуміли ще в стародавні часи і часто використовували це. За дві тисячі років до нашої ери один з постулатів стародавньої іранської медицини вказував: "Три знаряддя є в лікаря: слово, рослина і ніж".

Визначний представник середньовічної медицини арабський філософ і лікар Авіценна (IX—X ст.) у своїй праці «Канон лікарської науки» пише про те, що "лікар має володіти очима сокола, руками дівчини, мудрістю змії і серцем лева".

Сирійський лікар Абуль Фарадж, який жив у XIII ст., звертаючись до хворого, говорив: «Нас трое — ти, хвороба і я. Якщо ти будеш з хворобою, нас буде двоє і я залишусь один — ви мене переможете. Якщо ти будеш зі мною, нас буде двоє, хвороба буде одна — ми її переждемо».

Пройшли століття, а слово в його цілощому значенні залишилося в арсеналі найефективніших лікарських засобів. Адже кожен лікуючий лікар незалежно від спеціальності, хоче він того чи ні, займається психотерапією. Навряд чи потрібно доводити, яку повагу й довіру відчують пацієнти до лікаря, що володіє методом словесного переконання. Однак у вустах вмілого лікаря слово лікує, у вустах недбалого — раниць.

Основний принцип моралі медичного працівника — це гуманізм. Медичному працівникові мають бути притаманні чуйність, увага до хворого, намагання виправдати його довіря. Медичний працівник повинен не лише сумлінно виконувати свої обов'язки щодо хворого, але й боротися за фізичну досконалість і психічне здоров'я людей, проводити профілактичну і санітарно-просвітню роботу, зберігати лікарську таємницю, надавати медичну допомогу хворому незалежно від його національної та расової належності, політичних і релігійних переконань тощо.

Сила словесного переконання часом не може зрівнятися з дією навіть найефективніших медикаментозних засобів. Однак користуватися словом треба обережно. Необхідно знати, що, кому і коли говорити. При цьому варто враховувати психологічні особливості особистості хворого, його стан та діагноз захворювання [1, с. 68-72].

Насамперед комунікативна компетентність є професійно значимою характеристикою лікаря, медичної сестри, медичного психолога. Однак, незважаючи на те, що в умовах клініки пацієнт змушений звертатися по допомогу до лікаря, комунікативна компетентність важлива для обох сторін. Це пов'язано з тим, що некомпетентність у спілкуванні хоча б з однієї сторони здатна порушити діагностичний і лікувальний процес і не призвести до бажаних результатів. Невміння пацієнта налагодити контакт із лікарем настільки ж небезпечно, як небажання лікаря встановити ефективний контакт із будь-яким пацієнтом [4, с. 68-70].

Деонтологія — це вчення про принципи поведінки медпрацівників з метою забезпечення максимальної користі для хворого. Основою деонтології є адміністративно-регламентуючі форми (накази, інструкції) норм поведінки медпрацівників, їх професійних обов'язків і організації лікувально-діагностичного процесу. Суть деонтології можна викласти такими словами: «До хворого треба ставитись так, як ти хотів би, щоб ставились до тебе».

Лікар повинен сумлінно виконувати свої обов'язки, зобов'язаний бути завжди зібраним, спокійним і врівноваженим, не допускати нервозності і метушні в роботі. При погіршенні стану хворого не можна допускати паніки і розгубленості. У таких випадках дії лікаря повинні бути чіткими та впевненими. Слід пам'ятати, що неуважність у роботі, сторонні розмови під час обстеження хворих, а також відлюдність, зарозумілість підривають авторитет лікаря. Кваліфіковане, чітке, своєчасне і старанне виконання призначень і процедур зміцнюють віру хворого в успіх лікування [2, с. 45-49]. Істотне значення для створення сприятливої атмосфери в лікувальному закладі має зовнішній вигляд медичного персоналу. Акуратний, в білосніжному халаті, з прибраним під шапочку волоссям, лікар викликає довір'я хворого. І навпаки, зім'ятий чи забруднений халат, недоглянуті руки, надлишок прикрас і косметики, подразливі запахи несприятливо впливають на хворого [2, с. 45-49; 3, с. 80-81].

Мотиви звертання до лікаря бувають різними. По-перше, людина може бути націлена на обстеження в лікаря з метою "виключити наявність розладів і

захворювання". Вона розраховує підтвердити власну версію про те, що симптом зумовлений якими-небудь зовнішніми нехворобливими причинами і не потребує медичного втручання. По-друге, мотивація може бути протилежною – "вияв симптомів і підтвердження діагнозу захворювання".

Важливу роль у процесі взаємодії медичного працівника і пацієнта відіграють сприйняття і розуміння один одного [3, с. 80-81]. На ці процеси впливає насамперед психологічна установка. Розрізняють три типи установки на сприйняття людини людиною: позитивна, негативна і адекватна.

При позитивній установці відбувається переоцінювання позитивних якостей і здібностей людини, що виявляється в підвищеному ступені довіри даній особі. Негативна установка призводить до того, що сприймаються в основному негативні якості іншої людини. Це виражається в недовірливості, підозрливості. Адекватна установка бере до уваги можливість поєднання в одній людині позитивних і негативних якостей і властивостей ("Хірург – грубіян, але руки – золоті.").

Відомо, що позитивна установка може опосередковуватися деякими зовнішніми чинниками. Так, вона може бути зумовлена розміреною манерою лікаря говорити, неквапливо робити огляд або маніпуляції. Під час оцінювання ефективності дії тих або інших лікувальних препаратів позитивна установка ґрунтується, інколи, на вартості препарату ("коштовний – значить ефективний"), оформленні його упаковки, кольорі та консистенції таблеток тощо. На такому психологічному механізмі побудований так званий "плацебо-ефект". Плацебо – це ліки-пустушки, які не мають діючої речовини, здатної зробити терапевтичний ефект. При призначенні її в супроводі з відповідними інструкціями для формування позитивної психологічної установки результати терапії виявляються істотними навіть порівняно з подібним за формою, видом і консистенцією лікарським препаратом.

Для встановлення контакту між хворим і лікарем важливе значення має його особистість. Лікар може любити свою професію, прекрасно володіти навичками, однак якщо він через особливості свого характеру часто конфліктує з хворими, його професійні якості не можуть бути повністю реалізовані. Буває,

що часті психоемоційні перевантаження у процесі професійної діяльності, а також деякі особливості психічної індивідуальності призводять до того, що його характер змінюється, деформується. Проявляються такі негативні риси, як байдужість, грубість, дратівливість при контакті з хворими, а іноді — пригніченість від безсилля, особливо при лікуванні важко хворих пацієнтів. Лікареві слід оберегати себе від професійної деформації, а також намагатися зберегти душевну рівновагу пацієнта, утвердити в ньому позицію на одужання [5, с. 4-9].

На кафедрі медичної біології, генетики та фармацевтичної ботаніки уже не один рік викладається дисципліна «Деонтологія в медицині», що є важливим підґрунтям підготовки лікаря й має за мету ще зі студентської лави показати значущість моральних основ поведінки людини. Розглядаються найважливіші проблеми: лікарські помилки, лікарська таємниця, евтаназія, ятрогенії, взаємовідносини в медичному колективі, Етичний Кодекс лікаря України тощо.

Висновок. Кваліфікація лікаря містить у собі, як мінімум, дві якості. По-перше, це рівень знань і навичок, якими володіє лікар; по-друге, використання ним у професійній діяльності моральних принципів. Ні в якій іншій спеціальності немає такої взаємозумовленості етичних і професійних якостей людини. Успіх у подоланні хвороби закладений з перших хвилин знайомства лікаря і пацієнта, і при такій зустрічі важливе значення відіграє слово.

Література:

1. Абаев Ю.К. Слово врача / Ю. К. Абаев // Клини. медицина. – 2011. – Т.89, №5. – С. 68-72.
2. Березина Н. Н. «Образ врага» в отношениях между врачом и пациентом / Н. Н. Березина, Е. Ф. Онищенко // Рос. семейный врач. – 2010. –Т.14, №4. – С.45-49.
3. Взаємовідносини лікаря та пацієнта – основа ефективного лікування / Ю. Степанов, І. Кононов, А. Латфуліна, Л. Шендрік // Медична освіта. – 2011. – №1. – С. 80-81.

4. Комуникативні бар'єри у відносинах лікаря та пацієнта / В. Гошинська, Н. Корильчук, Н. Боцюк [та ін.] // Медична освіта. – 2010. – №4. – С.68-70.

5. Шевчук С. Роль комуникативних зв'язків у стосунках медичного працівника і пацієнта / С. Шевчук, В. Мойсенко, Т. Осташевська // Медична освіта. – 2010. – №3. – С.4-9.

Жидик В.В.

*д. мед. н., доцент кафедри мобілізаційної
підготовки здравоохоронення і медицини катастроф*

Касумов А.С.

*ст. преподаватель кафедры мобілізаційної
підготовки здравоохоронення і медицини катастроф*

*Северо-Западного государственного медицинского
университета имени И.И. Мечникова*

г. Санкт-Петербург, Российская Федерация

Гаджиев А.А.

начальник 4 филиала 1602 окружного

военного госпиталя ЮВО

г. Ставрополь, Российская Федерация

ОРГАНИЗАЦИЯ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ ПРИ КАТАСТРОФАХ ЗА РУБЕЖОМ

Природные и техногенные катастрофы требуют особых подходов организации экстренной медицинской помощи (ЭМП) пострадавшим. Термин «катастрофа» комитетом ВОЗ по проблемам современного общества трактуется как явление природы или акция человека, "представляющая или несущая угрозу для жизни человека в такой степени, что вынуждает обратиться за помощью извне" [1, с. 421].